

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Lsn Jari Salila

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto lakialoitteesta 21/2024 vp laiksi rakentamislain 180 §:n muuttamisesta

Ympäristövaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa, jonka käsittelyn ympäristövaliokunta on yhdistänyt valiokunnassa vireillä olevaan asiaan HE 101/2024 vp. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavan.

Lakialoitteessa esitetään yhdistysten valitusoikeutta poikkeamisluvasta sekä rakentamisluvasta suunnittelutarvealueelle sijoittuvan rakennuspaikan osalta rajattavaksi vain sellaisiin hankkeisiin, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Lakialoitteen tarkoitus on rajata yhdistysten valitusoikeuden ulkopuolelle esimerkiksi yksittäiset pientalohankkeet, joilla on käytännössä korkeintaan vähäisiä vaikutuksia luonto- tai ympäristöarvoihin. Lakialoitteen tavoitteena on ehdotuksen perusteluiden mukaan sujuvoittaa erityisesti pientalorakentamista.

Oikeusministeriön arvion mukaan ehdotus muuttaisi sääntelyä perustuslain 20 §:n 2 momentin ("Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.") ja 14 §:n 4 momentin ("Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.") säännösten näkökulmasta vastakkaiseen suuntaan.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Lakiehdotuksen perusteluiden valossa epäselväksi jää, kuinka laajasta ja ongelmallisesta ilmiöstä on kysymys, vaikka perusteluissa todetaankin päätöksistä tehtyjen valitusten aiheuttaneen kohtuutonta haittaa ja viivästymistä hankkeiden asianosaisille. Oikeusministeriön tiedossa ei ole, että kansalaisjärjestöjen muutoksenhakemukset olisivat merkittävästi vaikuttaneet yksittäisten pientalohankkeiden lupa-asioita koskevien päätösten lainvoimaistumiseen. Epäselväksi jää myös se, vaikuttaisiko valitusoikeuden kaventaminen päätöksen täytäntöönpanon nopeutumiseen toivotulla tavalla.

Voimassaolevassa rakentamislain 180 §:n 7 kohdan mukaan valitusoikeus on ”toimialueellaan sellaisella rekisteröidyllä yhteisöllä, jonka toimialaan kuuluu luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen tai kulttuuriperinnön vaaliminen taikka elinympäristön laatuun muutoin vaikuttaminen;”. Lakiin lisättäväksi ehdotetun uuden 180 §:n 2 momentin mukaan valitusoikeus on ”toimialueellaan rekisteröidyllä yhteisöllä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 3 §:ssä säädetyn soveltamisalan puitteissa.” Voimassaolevaan lakiin sisältyvän rajauksen puuttuessa periaatteessa millä tahansa rekisteröidyllä yhteisöllä – tarkoituksesta riippumatta – olisi säännöksen mukaan valitusoikeus lainkohdassa tarkoitettuihin ratkaisuihin, jotka sijoittuvat yhteisön toimialueelle.

Esityksen perusteluiden mukaan valitusoikeus on tarkoitettu rajata hankkeisiin ”joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia eli joilla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia.” Tavoitteena oleva oikeustila ilmenee säännösehdoituksen perusteluista, mutta ei itse säännöksestä, joka on kirjoitettu monitulkintaiseen muotoon ”Edellä mainittujen lisäksi valitusoikeus on toimialueellaan rekisteröidyllä yhteisöllä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 3 §:ssä säädetyn soveltamisalan puitteissa.”

Lakialoitteessa viitataan osallistumis- ja muutoksenhakuoikeuksia koskevaan Århusin sopimukseen. Sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdassa osallistumisoikeus on kytketty merkittäviä ympäristövaikutuksia omaaviin hankkeisiin, jättäen kuitenkin jäsenvaltioiden harkintavaltaan näitä koskevat rajaukset. Niin ikään sopimuksen 9 artiklassa turvattu muutoksenhakuoikeus rajautuu ympäristövaikutuksia omaaviin hankkeisiin, ja joita koskee samainen kansallisen harkintavallan piiriin kuuluva kynnys. Ehdotuksessa merkittävien ympäristövaikutusten kynnys paikannetaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piiriin kuuluviin hankkeisiin. Oikeusministeriö toteaa, että tämä

sopimuksen näkökulmasta sinänsä täysin mahdollinen rajaus asettuu verraten korkealle vaikkapa suhteessa ympäristönsuojelulain ennakkovalvonnan piiriin kuuluviin hankkeisiin nähden.